

УДК 351.746.1

Анатолій МИСИК,
кандидат військових наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИКА РОБОТИ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ НА ЗАСТОСУВАННЯ ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОБОРОНІ

Розроблена методика роботи органів управління під час прийняття рішення та планування територіальної. В основу методики покладено ситуативний підхід та прийняття рішення за аналогією. Модель процесу прийняття рішення та планування базується на побудові графа. Вузловими центрами графа є органи управління суб'єктів територіальної оборони (ТрО), відповідальні за прийняття часткових рішень з того чи іншого питання, дугами – інформаційні потоки та управлінські процедури, що розглядаються як параметри системи, які формують рішення. Кожне часткове рішення оцінюється з точки зору його внеску в процес досягнення загальної та часткових цілей територіальної оборони.

Ключові слова: територіальна оборона, застосування частин та підрозділів Державної прикордонної служби України, планування оперативно-службових дій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особливості територіальної оборони як об'єкта дослідження полягають, по-перше, у тому, що її суб'єктами є органи управління, частини та підрозділи різних відомств. По-друге, об'єкти ТрО просторово-рознесені між собою. Завдання ТрО різнопланові і належать до різних сфер політичної, економічної, військової тощо. Має особливості оцінювання мети ТрО та ефективність оперативно-службових дій. Ці особливості вимагають відповідного корегування процесу управління, зокрема методики прийняття рішень та планування дій у ТрО, нових управлінських процедур, показників якості рішень та ефективності оперативно-службових дій.

Основними проблемними питаннями в роботі органів управління під час організації ТрО є:

- відсутність визначеного алгоритму роботи органів управління, що призводить до того, що вона організується за аналогією організації бойових дій у Збройних Силах, або спеціальних заходів в органах охорони державного кордону;

- визначення рівнів загроз і ризиків, при яких приймається рішення щодо необхідності проведення заходів ТрО;

- формування мети ТрО;

- обґрунтування необхідного складу сил та засобів, раціонального їх використання, необхідності залучення тих чи інших відомств;

- співвідношення математичних та логічних методів обґрунтування рішень;

- розподіл повноважень між рівнями управління в період підготовки та в ході заходів ТрО;

- організація спільних дій різнорідних сил і засобів;

- обрахування прогнозованої оцінки реальної ефективності ТрО.

Принципово новим завданням органів управління є забезпечення інтеграційного ефекту дій різновідомчих сил і засобів. Так, існує протиріччя між системою ТрО, адаптивною до рівня загроз, загальною для всіх суб'єктів метою ТрО та відомчими інтересами, функціями, завданнями, формами, способами діяльності та ресурсами суб'єктів. Розв'язання цього протиріччя можливе за рахунок удосконалення методики спільної роботи органів управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідження роботи органів управління під час прийняття рішень та організації різних форм оперативно-службових дій та управління оперативно-службовими діями проводились В. О. Назаренком, В. М. Серватюком, Б. М. Олексієнком, В. А. Кириленком, Д. А. Купрієнком, О. В. Боровиком, В. П. Городновим, І. С. Катеринчуком, І. О. Кириченком, В. М. Серватюком, А. О. Біньковським. Методологія планування дій складових сектору безпеки і оборони держави розроблені В. Р. Богдановичем, І. С. Романченком, Ю. В. Пундою. Однак у межах їх робіт питання методики роботи органів управління різних відомств під час виконання завдань ТрО не досліджувались.

Метою статті є розроблення методики роботи органів управління під час прийняття рішення та планування ТрО, яка б забезпечувала досягнення мети ТрО та інтеграційний ефект дій частин і підрозділів різних відомств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка заходів ТрО в загальному здійснюється в існуючій у військовій науці послідовності. Однак через специфіку діяльності та дій правопорушників (противника) вона має певні особливості. Припускається, що про дії противника є достатньо інформації, вони в цілому прогнозовані та можуть нанести значні (недопустимі, неприйнятні) економічні, соціально- та воєнно-політичні збитки, суттєво вплинути на безпеку та територіальну цілісність держави, призвести до зміни лінії державного кордону тощо.

Особливостями об'єктів управління є такі:

проведення заходів ТрО одночасно з виконанням постійних завдань з охорони державного кордону;

протидіючою стороною є, як правило, відносно невеликі за складом, організовані групи;

використання противником різномірних сил, засобів і способів дій, прагнення до прихованості, що створює високий динамізм у розвитку обстановки, визначає просторовий розмах заходів територіальної оборони;

участь у ТрО різнорідних сил та засобів Державної прикордонної служби України та взаємодіючих органів, військ та громадських формувань, що діють різними способами.

Заходи ТрО можуть починатися самостійно або розвиватись зі спеціальних заходів органів охорони державного кордону. Вони плануються завчасно під час організації охорони кордону, виходячи з прогнозування обстановки і ймовірних дій порушників (противника). Для проведення заходів у незапланованому районі приймається нове рішення.

Мета ТрО сформована в явній імперативній формі з визначеним кінцевим результатом щодо нейтралізації, зведення до мінімуму наслідків дій правопорушників (противника), або як забезпечення умов, при яких ті відмовляться від своїх намірів.

Робота органу управління щодо підготовки ТрО включає декілька етапів. На першому – на підставі результатів моніторингу обстановки в регіоні та її попередньої оцінки, інформації про ознаки дій противника, правопорушення чи дії правопорушників, оцінки та врахування дій органів охорони державного кордону, формуються висновки про передумови підготовки ТрО. Вони містять: оцінку рівня загрози; ймовірний склад груп правопорушників (противника); можливий задум їх дій (мету, об'єкти спрямування, оцінку їх важливості); розрахунок часу на підготовку заходів ТрО.

На підставі оцінки обстановки приймається рішення про необхідність проведення заходів, її розмах та вид. Здійснюється порівняння обстановки, що склалася, з тією, яка лягла в основу рішення на участь сил та засобів ДПСУ у ТрО відповідного рівня. Формується загальна мета та визначаються способи дій.

Заходи ТрО проводяться за умови наявності даних про місцезнаходження та наміри правопорушників (противника), що дають можливість з певною достовірністю спрогнозувати їх подальші дії, наявність сил та засобів, резервів і часу, потрібного для висування в район та підготовки до оперативно-службових дій. Орган управління здійснює оцінку сприятливих і несприятливих умов, ймовірного характеру та способів дій правопорушників, їх прогнозування за методика-

ми оперативно-тактичних розрахунків. На цій підставі формуються і оцінюються альтернативні прогнозовані моделі дій правопорушників (противника). Здійснюється вибір моделі, які покладаються в основу рішення на проведення ТрО.

На другому етапі формується (коригується) замисел ТрО. Цей етап включає:

- конкретизацію мети та загальних завдань ТрО;

- формування часткових завдань;

- визначення напрямків і ділянок зосередження основних зусиль за методикою, приведеною в ОТР;

- ділянки посилення (нарощування щільності) охорони кордону;

- район та строки прикриття (блокування), напрямки, які необхідно прикрити;

- ділянки нарощування зусиль та порядок маневру силами та засобами за варіантами дій правопорушників (противника);

- райони посилення контрольних і режимних заходів;

- райони та об'єкти оперативно-розшукової діяльності.

Основним змістом етапу планування ТрО є: проведення розрахунків сил та засобів, оцінка прогнозованої ефективності, деталізація завдань елементам оперативної побудови, формування моделі проведення ТрО. Розподіл сил і засобів здійснюється відповідно до завдань, що виконуються елементами оперативної побудови (службового порядку), їх значень у замислі ТрО та важливості напрямку дій.

Як базовий склад параметрів обстановки (факторів, елементів обстановки) для планування ТрО пропонується такий перелік: напрям (райони) ймовірного руху правопорушників (противника); напрям (райони) ймовірного порушення державного кордону; райони ймовірного порушення режиму державного кордону та прикордонного режиму; напрям (райони) протиправної діяльності; розміщення можливих пособників; канали переправлення зброї, боєприпасів тощо; місця виникнення конфліктних ситуацій на державному кордоні (пунктах пропуску); наявність та вплив рік, гірських хребтів, доріг і інших особливостей місцевості, що можуть бути використані правопорушниками (противником); розташування населених пунктів

поблизу кордону; наявність і розташування об'єктів, що становлять інтерес для правопорушників (противника); розташування взаємодіючих органів і громадських формувань; наявність і розташування місць проведення робіт; можливості правопорушників (противника) щодо пересування; витрати часу на підготовку до оперативно-службових дій; погодні умови; можливості своїх підрозділів щодо створення елементів оперативної побудови; можливості системи управління.

Загальними параметрами рішення є: район проведення заходів ТрО, райони виконання часткових завдань, основний їх зміст. Як базовий сформовано такий склад елементів рішення:

- напрямки (ділянки) і райони зосередження основних зусиль;
- способи, послідовність і порядок охорони напрямків (ділянок) і районів зосередження основних зусиль;

- розподіл сил і засобів, побудова охорони кордону;

- заходи та завдання щодо забезпечення контролю за дотриманням прикордонного режиму, режиму державного кордону і режиму в пунктах пропуску через державний кордон;

- завдання підрозділам (елементам оперативної побудови);

- порядок охорони кордону та стикових напрямків;

- райони і порядок ведення розвідувально-пошукових дій;

- завдання резерву: склад, місце дислокації; завдання, до яких бути готовими;

- організація взаємодії;

- організація управління.

Часткові завдання описуються їх метою та домінуючою формою оперативно-службової (бойової) діяльності, способом дій і просторово-часовими характеристиками, кортежами параметрів впливу на обстановку. Тобто здійснюється визначення типових часткових завдань на ділянках району ТрО. Ця процедура визначення матричним методом і методом q-аналізу з використанням оперативно-тактичних розрахунків.

Можливості підрозділів щодо виконання типових завдань на ділянках району проведення ТрО формалізовано подаються у вигляді типових елементів, здатних виконувати типові елементарні завдання.

Такими елементарними завданнями є, наприклад, прикриття окремого напрямку, ділянки території, пошук у смузі місцевості, спостереження в секторі, обстеження ділянки тощо. Відповідно до цих завдань типовими елементами є: заслон, розвідувально-пошукова група, прикордонний патруль тощо. Для кількісного обґрунтування оцінки варіантів рішень використовуються методики оперативно-тактичних розрахунків, які використовують аналітичні моделі окремих типових елементів, забезпечують визначення їх можливостей та необхідної кількості особового складу для виконання елементарних завдань.

Під ситуативною моделлю розуміється узагальнений опис системи з допомогою ситуацій. Для реалізації методу прийняття рішень за аналогією описи ситуацій зберігаються, відображаються і використовуються як базові. Ситуації описуються сукупністю параметрів, сукупністю управлінських впливів і сукупністю значень параметрів після здійснення впливів по видах діяльності (правопорушень). Тобто вплив застосовується не до стану, а до параметрів (групи параметрів).

В основі ідентифікації ситуацій пропонується покласти структурно-параметричний аналіз, який здійснюється у такій послідовності:

- визначення складу параметрів ситуацій та системи ТрО, що є індикаторами її здатності до виконання завдань;

- побудова, де можливо, математичної моделі параметрів;

- встановлення критеріїв оцінки параметрів обстановки та системи ТрО;

- побудова двох- чи багатомірних параметричних просторів;

- наділення параметрів якісними ознаками, що характеризують стан;

- встановлення рівнів якісних ознак і вибір методики їх визначення.

Рівень вияву ознак може здійснюватися експертним методом з використанням порівняльних шкал.

На основі оперативно-тактичних розрахунків для кожної із ситуацій проводяться інформаційно-розрахункові задачі, такі як:

- розрахунок районів, параметрів та маршрутів руху, областей досяжності впливу підрозділів (сил і засобів) противника на місцевості в різних умовах;

- розрахунок часу досяжності противником заданих районів;
- визначення можливих рубежів (точок) зустрічі;
- розрахунок і відображення на карті необхідних і існуючих зон виявлення противника силами та засобами з урахуванням місцевості та інших умов;

- розрахунок потрібних сил і засобів для ліквідації різних видів загроз;
- розподіл сил і засобів в умовах недостатньої кількості ресурсів під час вирішення багатоцільових завдань;

- оптимізація розташування технічних засобів (спостереження, охорони тощо).

Для аналізу ретроспективних даних через специфіку завдання пропонується використання інтелектуального аналізу даних, класифікації та кластеризації кортежів даних, що описують ситуації, їх візуалізація. Скорочення циклу управління досягається за рахунок використання методу за аналогією та розробленого науково-методичного апарату, який створює умови для автоматизації процесу та формування системи підтримки прийняття рішення, використання експертних систем та типових систем мережного планування та управління (СМПУ) з урахуванням запропонованої особливості побудови графа СМПУ як графа нарощування та формування раціонального складу заходів (дій) щодо протидії противнику.

В основу методики визначення заходів протидії противнику покладено матричний метод та метод q-аналізу, за допомогою яких послідовно оцінюється вплив різних факторів обстановки на стан ТрО та заходів (дій) на параметри обстановки.

Метою ТрО визначено результат у вигляді бажаного стану об'єктів. Стан системи виражається багатомірною сумою параметрів. Параметрами виступають рівні протидії противнику. Стан послідовно описується кортежем ознак у числовій, логічній формі чи у вигляді текстового коментаря. Опис стану ТрО – кортеж значень показників за різними видами протидії противнику. Рівень протидії визначається комплексом заходів, що проводяться силами та засобами ТрО. Тоді загальна мета рішень і відповідних дій на різних рівнях управління полягає відповідно у виявленні противника, недопущенні чи припи-

ненні його дій, забезпеченні стабільності параметрів обстановки, забезпеченні стабільності (зниженні) рівня загроз.

Ураховуючи наявність зв'язків між параметрами протиправної діяльності (дій противника) та заходами протидії, стратегія досягнення потрібного результату формується шляхом декомпозиції головної мети на складові, кожна з яких є необхідною, а їх сукупність достатньою умовою для досягнення кінцевого результату.

Дослідження та формалізація протиправної діяльності на державному кордоні та стану ТрО при такому підході дає можливість розробити базові сценарії ситуацій, оцінити стан протиправної діяльності (дій противника) за кожним її видом та в цілому, визначати комплекси заходів (завдань) щодо протидії правопорушникам і правопорушенням, підтримання стану стабільності та рівня загроз. Для їх виконання визначаються сили (засоби) та ресурси, формуються відповідні структурні елементи. Склад, структура, призначення, характеристики та способи дій елементів підсистем побудови ТрО визначаються особливостями протиправної діяльності (дій противника), змістом завдань та умовами їх виконання. Ці елементи повинні мати необхідні і достатні можливості для успішного виконання завдань. Для забезпечення цих можливостей формується відповідна структура сил і засобів (склад прикордонних нарядів, елементів оперативної побудови чи службового порядку тощо). Змістовне наповнення структурних елементів загроз та захисту визначає систему і процес ТрО.

Складність ТрО полягає в тому, що ознаки, фактори і впливи взаємопов'язані і взаємообумовлені. Крім того, проблемою є вимірювання рівня вияву факторів та сили впливу. Проблемним питанням є і вибір методу ідентифікації ситуації. Ідентифікація повинна вирішувати такі задачі: ідентифікацію подій (ознак) щодо їх належності до певної множини факторів (параметрів), оцінку схожості ситуації з поточною (відбір ситуації), віднесення параметра чи ситуації в цілому до того чи іншого рівня, оцінку відхилень параметрів, з'ясування, які фактори визначають ситуацію і призводять до її зміни.

Таким чином, в основу методики покладено застосування підходу SWOT-аналізу, методів прийняття рішення за аналогією та ситуа-

тивного управління. Вибір такого підходу обумовлений практичною потребою швидкого пошуку рішення там, де обмежено застосування формалізованих методів і важко у стислий термін знайти оптимальне рішення. Новизною в методиці є підготовка вхідних даних і виконання процедур оцінки обстановки, своїх сил і засобів, досягнення мети, що дозволяє комплексно врахувати характер загроз і обрати відповідні дії суб'єктів ТрО. Послідовність роботи різновідомчих органів управління спрямована на нарощування протидії противнику, надання взаємопідтримки та допомоги.

Методика передбачає виконання таких процедур:

1. Штабами суб'єктів (об'єднаним штабом) ТрО досліджуються параметри та фактори, що визначають стан обстановки.
2. Визначаються можливі стани обстановки за значеннями параметрів та факторів.
3. Обирається базовий період оцінювання стану.
4. Оцінюється важливість параметрів та факторів стану обстановки методом експертної оцінки.

Одержані вагові коефіцієнти параметрів та факторів стану обстановки в подальшому є вихідною інформацією для визначення важливості способів протидії.

5. Оцінюється вплив способів дій, що проводяться резервами, на стан обстановки, здійснюються з використанням процедур матричного методу.

Вплив комплексу заходів протидії на параметри (фактори) обстановки виражається у формі матриці впливу. Оцінювання здійснюється, наприклад, за вербально-числовою шкалою Харінгтона.

6. Наступним кроком є дослідження впливу способів виконання заходів на досягнення мети ТрО (стабілізація параметрів стану обстановки).

Елементи матриці добутку виражають вплив способів виконання завдань на параметри обстановки через посередництво комплексу заходів.

7. Проводиться розподіл завдань між суб'єктами з використанням математичного моделювання.

8. При наявності завдань (об'єктів) спільних дій оцінюється важливість способів дій підрозділів різних відомств з використанням підходів методу q-аналізу.

9. Формується найбільш раціональний склад дій під час спільного виконання завдань з використанням методів дискретної математики.

10. Здійснюється оцінка рішення з використанням таксономічного показника.

11. Проводяться розрахунки складу резерву, часу готовності, розрахунки на переміщення підрозділів у райони виконання завдань.

12. Опис ситуації заноситься в базу даних. Показники та фактори стану обстановки, оцінка їх важливості, важливість способів впливу на стан обстановки, варіанти сформованих рішень заносяться у формуляр задач.

На цьому підготовчий етап методики завершується.

13. Під час виникнення ситуації чи виявлення ознак відхилення параметрів і факторів обстановки орган управління (керівник підрозділу, оперативно-чергова служба, штаб) здійснюють оцінку відхилення.

14. Здійснюється пошук у базі даних ситуацій (сценарію) з аналогічним набором відхилень та проводиться вибір найбільш схожого варіанта.

Під час вилучення (ідентифікації) стану користувач указує власності стану обстановки. Вилучення з баз даних потрібних формулярів здійснюється відповідно до оцінки схожості описів (у першу чергу значень кортежів стану обстановки). Кортежі описів включають назву параметра, його значення, важливість, порогове значення, обмеження на інтервал допустимих значень.

Пошук стану аналога логічним методом пропонується здійснювати шляхом побудови логічного дерева пошуку за типом правопорушення (варіантами дій противника), ключовими словами, що характеризують ситуацію чи сценарій, і далі за конкретними відхиленнями значень складових кортежів стану обстановки. Для цього в описі можуть використовуватись бінарні або літерні позначення для врахування контексту опису ситуації.

Користуючись цим набором, відповідні посадові особи одержують можливість ознайомитись з переліком рекомендованих способів протидії правопорушенням (противнику) і стабілізації стану обстановки і на основі цих даних, своїх знань та досвіду прийняти рішення. Елементи рішення по знайденій ситуації лягають в основу нового рішення (визначення способів дій і завдань резервам).

При неповному співпаданні стану обстановки здійснюється адаптація рішення, тобто вносяться зміни (коригування) змісту заходів і завдань, способів виконання тощо, або здійснюється пошук (добування) інформації про параметри, якої не вистачає для повної ідентифікації ситуації.

Застосування методики забезпечує:

скорочення тривалості процесу прийняття рішень при забезпеченні необхідного рівня якості;

зосередження зусиль на основних параметрах і факторах обстановки;

зосередження зусиль на виконання найбільш ефективних заходів та дій щодо протидії противнику;

спрямування параметрів рішення на досягнення основної мети ТрО.

Для впорядкування спільної роботи штабів різних відомств пропонується побудова графа, вузловими центрами яких є органи управління суб'єктів ТрО, відповідальні за прийняття часткових рішень з того чи іншого питання. Дугами графа є інформаційні потоки та управлінські процедури. Кожне рішення у такій мережі оцінюється з точки зору його внеску в процес досягнення загальної та часткових цілей, що поставлені перед ТрО.

Висновки та напрями подальших досліджень. Виходячи зі змісту науково-методичного апарату, який передбачає послідовне формування параметрів мети та відповідних параметрів системи протидії у вигляді кортежів, оцінку впливу на параметри мети силами та засобами різних відомств, методика вироблення рішень та планування дій у територіальній обороні орієнтована на розподіл часткових рішень між суб'єктами і адаптації процесів їх прийняття до умов територіальної оборони. Основними з цих умов є: територіально-просторове

рознесення об'єктів, підпорядкованість загальній меті, урахування можливостей, потенціалів та завдань суб'єктів, специфіки способів виконання цих завдань. Методика може бути використана на центрах управління службою Державної прикордонної служби України. У подальших дослідженнях доцільно розробити рекомендації щодо організації роботи на центрах управління службою, змісту алгоритмів роботи посадових осіб та удосконалення системи підтримки прийняття рішень відповідно до запропонованої методики роботи.

Список використаної літератури

1. Мисик А. Б. Модель ситуативного управління оперативно-службовою діяльністю з охорони державного кордону / А. Б. Мисик // Збірник наукових праць : Вид-во НАДПСУ. – 2013. – № 2.
2. Мисик А. Б. Науково-методичне забезпечення роботи органів управління з підготовки прикордонних операцій / А. Б. Мисик // Збірник наукових праць : Вид-во НАДПСУ. 2013. – Ч. II. – № 1(59).
3. Мисик А. Б. Модель системи підтримки прийняття рішень на проведення спільних (міжнародних) прикордонних операцій / А. Б. Мисик, Д. А. Купрієнко // Збірник наукових праць : Вид-во НАДПСУ. – 2016. – № 24. – Ч. 1.
4. Мисик А. Б. Методологія планування спільних (міжнародних) операцій / А. Б. Мисик, Д. А. Купрієнко // Зб. наук. пр. / за ред. Б. М. Олексієнка. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. – № 23. – Ч. I. – С. 127–137.
5. Мисик А. Б. Модель процесу прийняття рішення на застосування резервів в охороні державного кордону / А. Б. Мисик, А. В. Братко // Зб. наук. пр. / за ред. Б. М. Олексієнка. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2016. – № 24. – С. 18–24.
6. Купрієнко Д. А. Модель системи підтримки прийняття рішень на проведення спільних (міжнародних) прикордонних операцій / Д. А. Купрієнко А. Б. Мисик / Зб. наук. пр. / за ред. Б. М. Олексієнка. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2016. – № 24. – Ч. 1. – С. 26–29.
7. Мисик А. Б. Робота штабів органів (підрозділів) охорони державного кордону під час ускладнення обстановки : навчальний посібник. / А. Б. Мисик, В. В. Залож, І. С. Катеринчук. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2007. – с. 58.

Рецензент – доктор військових наук, доцент Купрієнко Д. А.

Мысык А. Методика работы органов управления по принятию решения на применение частей и подразделений Государственной пограничной службы Украины в территориальной обороне

Разработана методика работы органов управления во время принятия решения и планирования территориальной обороны. В основу методики положены ситуативный подход и принятие решения по аналогии. Модель процесса принятия решения и планирования базируется на построении графа Узловыми центрами графа являются органы управления субъектов ТрО, ответственные за принятие частных решений по тому или иному вопросу, дугами – информационные потоки и управленческие процедуры, которые рассматриваются как параметры системы, которые формируют решения. Каждое частное решение в таком графе оценивается с точки зрения его вклада в процесс достижения общей и частных целей ТрО.

Ключевые слова: *территориальная оборона, применение частей и подразделений Государственной пограничной службы Украины, планирование оперативно-служебных действий*

Мысык А. Methodology of Work of Management bodies on Decision Making on the use of the State Border Guard Service of Ukraine Units in Territorial Defence

The methodology of work of management bodies during the decision-making on territorial planning is developed. The basis of methodology is the situational approach and decision making according to analogy. The model of decision making process and planning is based on the graph construction. The nodal centers of the graph are the management bodies subjects of territorial defence, responsible for taking partial decisions on a particular issue. Arches are information flows and management procedures that are considered as system parameters that form a solution. Each partial decision is evaluated in terms of its contribution to the process of achieving the general and partial objectives of territorial defence.

The main procedures of the methodology are the following:
estimation of parameters and factors determining the state of the situation;

assessment of methods influence of un its' actions on the state of the situation and parameters of the goal (using matrix method procedures);
tasks division between subjects using mathematical modeling;
evaluation of the importance of how the units of different departments operate using q-analysis;
formation of the most rational composition of actions during the joint execution of tasks using the methods of discrete mathematics;
estimation of the decision using taxonomic index.

Keywords: *territorial defence, application of units and divisions of the State Border Guard Service of Ukraine, planning of operational and service actions.*